

KENT VE ÇEVRE GÖRÜNÜMLERİNE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GÖÇ OLGUSUNUN ETKİSİ**Rabia KÜÇÜKDAĞ*****ÖZET**

Göç, sebebi ne olursa olsun bir toplumu etkileyen en önemli toplumsal olaylardan biridir. Göç, sadece göç edeni ilgilendirmemekte aynı zamanda göç veren yeri, göç edilen yeri, yerli halkı, kültürü, ekonomiyi, bürokrasiyi de ilgilendiren bir konu olduğu için özel önemdedir. Bu çalışmada göçün kent ve çevre üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran en temel nokta ise çevre boyutunun göç ile ilişkilendirilmesi yönüdür. Araştırma bulguları kitlesel göçün sadece kentleşme sorunlarına yol açmadığı, kente uyum sağlamayı gerektiren kentleşme bilinci üzerinde de yoğun etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca kente gelen kitlesel göçün hava, su, çevre kirliliği, trafik, gürültü gibi birtakım çevre sorunlarını da beraberinde getirdiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kentsel sorunlar, çevre sorunları, kentleşme.**THE EFFECT OF IMMIGRATION FROM PAST TO PRESENT ON CITY AND ENVIRONMENTAL VIEWS****ABSTRACT**

Regardless of the reason for migration, it is one of the most important social events affecting a society. Migration is of special importance because it is not only about the immigrant, but also the place of emigration, the place of emigration, the local people, the culture, the economy, and the bureaucracy. In this study, the effect of migration on the city and the environment is discussed. The most basic point that distinguishes this study from others is the aspect of associating the environmental dimension with migration. Research findings revealed that mass migration does not only cause urbanization problems, but also has intense effects on urbanization awareness, which requires adaptation to the city. In addition, it has been understood that the mass migration to the city brings with it some environmental problems such as air, water, environmental pollution, traffic and noise.

Keywords: Migration, urban problems, environmental problems, urbanization.**1.GİRİŞ**

Kent kelimesi, Batı dillerine Latince yurttaşlık anlamına gelen civitas kelimesinden geçmiştir. Bu nedenle İngilizce city, Fransızca çite, İtalyanca citla, İspanyolca ciudad terimleri kullanılmaktadır. Kent kavramı genellikle ilerlemeyi, uygarlığı, zenginliği, özgürlüğü ve aydınlanmayı temsil ettiğinden pozitif yüklü bir kelime olma özelliğini taşımaktadır (Bal, 2006:27). Bu kadar olumlu bir anlam yüklenen yerlere şüphesiz yoğun talep ve insan girdi çıktısının oldukça fazla olacağından birtakım sorunların da baş göstereceği sürpriz olmayacaktır. Kentleşme ve çevre sorunlarının sebeplerinin başında da şüphesiz göç olgusu ile birlikte gerçekleşen hızlı nüfus artışı gelmektedir. Toplumsal bir olgu olarak göç, Kofman'ın da bahsettiği gibi, insanlığın tarih sahnesine çıkması ile karşımıza çıkan, yalnızca yaşanan mekânın değişmesini değil sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişiklikleri de kapsayan, insanların çeşitli sebeplerle buldukları yerden kısa veya uzun süreli ayrılması olarak tanımlanmaktadır (Barın, 2015:12). Göçün kentlerde politik, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik birçok etkisi olduğu gibi çevre kirliliği, gecekondulaşma, kent içerisinde etnik temelli bölgeler kurulması gibi mekânsal bölünmeler de dahil olmak üzere birçok soruna sebep olduğu bir gerçektir.

Kentlere olan yoğun göç olgusu sanayileşme ile birlikte, sanayi kentlerine doğru, kırdan kente bir yönde başlasa da günümüzde yaşanan savaşlar da kitleleri uluslararası göçe sürüklemektedir. Yakın tarihimizde Suriye

* Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, ekinrabiakckdg@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1437-7637

Savaşı ile gerçekleşen ve neredeyse ülkemizdeki sayıları 5 milyona ulaşan kitlesel Suriyeli göçü de buna örnek olarak verilebilmektedir. Kentlere kontrolsüzce gelen çok sayıda insanın şehirlerde hızlı, çarpık ve dengesiz kentleşmeye yol açmasıyla birlikte çevre sorunlarını da beraberinde getirmesi kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitlesel göç sadece kentin fiziksel görünümüne olumsuz etki yapmayıp aynı zamanda kentlileşmenin de gecikmesine sebep olmaktadır. Bir başka anlatımla kitlesel göç ile oluşan çarpık kentleşme kentlileşmede kesintiler yaratmaktadır. Türk toplumunun 1950'lerde tanık olduğu köyden kente göçle başlayan ve zaman içerisinde kentlerde patronaj ilişkileri ve varoş kültürünün yayılmasına sebep olan kır-kent arası göç olgusunu, 2011'de patlak veren Suriye krizi ile başka bir görünüme sahip olan uluslararası Suriyeli göçü takip etmiştir. Gerek ülke içinde yapılan gerekse uluslararası göçler kendi dinamiklerini oluştursa da birtakım ortak sorunları da bünyesinde taşımaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında yoğun göç akımının kent ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri problematiğinden yola çıkılarak konuyla ilgili doküman analizi yapılmış ve dönemsel özellikler baz alınarak problem analiz edilmiştir. Bu çalışmayı diğer araştırmalardan farklı kılan ise göç olgusunun çevre kirliliği boyutunu da kentlileşme ve kentleşme sorunları ile birlikte ele almasıdır. Bu iki problemin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği araştırmamızın temel görüşüdür. Araştırmanın temel sorusu olan göç olgusunun kentleşme ve çevre sorunlarına ne yönde etki ettiği konusu çalışmanın temel problematiğidir. Bu amaçla dönemsel olarak kentleşme sorunları ve onun sosyal ve ekonomik yönleri incelenmiş ve nihayet göçün çevre sorunları boyutu ele alınmıştır.

2.GÖÇ OLGUSU İLE BİRLİKTE KENT GÖRÜNÜMLERİ

Göç olgusu üzerinde çalışan sosyal bilimcilerden bazıları, "yaşadığımız dönemi, göçün tüm dünyayı etkileyecek kadar küresel bir olgu olmasından dolayı "göç çağı" olarak adlandırmaktadırlar" (Castles & Miller, 2008, xvii-xviii). Bu tanımları yapmalarındaki en temel sebebin göç olgusunun git gide küreselleşmiş olması ile ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak sadece göç alan ülkeler artmamış aynı zamanda göç veren ülkelerde giderek genişlemektedir. Dolayısı ile göç kentlerin en önemli özelliklerinden biri haline geldiğinden çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılıp değerlendirilmektedir. İrade yani istek ölçütüne göre yapılan göçler zorunlu ve gönüllü göçler olarak ayrılırken, yerleşme süresine göre de süreli yani geçici ve kalıcı olarak değerlendirilmektedir. Yine göçler düzenli ve düzensiz olarak yasalara uygunluk bakımından değerlendirilirken, ülke sınırlarına göre de iç ve dış göç olarak değerlendirilmektedir.

Şahinbaş'ın (2007:47) bahsettiği üzere göçler, "belirli bir ülkenin kendi sınırları içinde olabileceği gibi, ulus devlet sınırları dışında da gerçekleşebilmektedir. Bir ülkenin kendi sınırı içerisinde oluşan göçler *iç göç* olarak tanımlanırken, ulus devlet sınırlarının dışında oluşan göçlere bir başka anlatımla uluslararası yapılan göçlere de *dış göç* adı verilmektedir. Mevcut ülke içinde gerçekleşen iç göçlerin yönü genel itibarıyla kırsal mekanlardan kent merkezlerine doğru olmaktadır. Kırsal alanda var olan birtakım yoksunluklar insanların tek başına ya da toplu olarak kent merkezlerine yönelmelerine sebep olmuştur. Tüm bu göçler yapısı itibarıyla sürekli yani kalıcı olabileceği gibi zaman zaman kısa süreliğine mevsimlik çalışma sebebiyle de gerçekleşebilmektedir. Dış göç olarak bahsedilen ise bir ülkeden başka bir ülkeye yönelik olarak yapılan göçlerdir. Ülkeler arasında meydana gelen bu göçler uluslararası göç olarak da tanımlanmaktadır. Bu göç olgusunun en önemli sonuçlarından biri de doğal çevrenin ve kentsel mekanlarında dönüşümüne sebep olmasıdır. Bu dönüşümün olumsuz birtakım sonuçları kentsel sorunlar olarak ele alınsa da işin çevre boyutunu ele alan araştırmalar ne yazık ki eksik kalmaktadır. Ancak göçün kentsel mekanları nasıl dönüştürdüğüne değinmeden önce göçü açıklayacak göç kuramlarına değinmek konunun anlam bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

2.1. Göç Teorileri

Bu bölümde göçün dinamiklerini anlamak için bazı göç teorileri açıklanacak ve bu teoriler ile de göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları, göç süreçlerine etki eden ağların etkisi tartışılacaktır.

2.1.1. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı Açısından Göç Olgusu

Göçmen ilişki ağı, göç edilen ülke veya şehir ile yeni yerleşilen ülke veya şehirlerdeki yeni göç edenler, eski göç edenler ve henüz göç etmeyen kişiler arasında ortak kök, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinden meydana gelen bağlantılardır (Aşkın, 2014:20). Castles (2008:13) ise göçmen ilişki ağları teorisinde küresel akrabalık ilişkilerinin anahtar kavramı olduğuna dikkat çekmektedir. Göç edenlerin sahip olduğu bu iletişim ağları sayesinde göç hızlandırılabilir, yaygınlaştırılabilir ve hatta göçün olası kötü koşulları azaltılabilir bir hal almaktadır. Bu ağlar sayesinde göçmenlerin göç süresi boyunca karşılaşılabilecekleri sorunları daha kolay aşabileceğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu ağlar sayesinde göç sürecinde oluşabilecek risk ve tehlikeleri azaltılırken göçün devamlılığı da sağlanabilmektedir (Göker, 2013:28-29). İlişkiler ağı teorisinde, göç olgusu aşamalı bir şekilde gerçekleşeceği için göçmenler arasında oluşan bir kuşak bağı söz konusudur. Daha önce göç eden yani ilk kuşak göçmenler olarak adlandırdığımız kimseler diğerlerine göre öncü ve destek pozisyonunda olurlar. Bu öncü göçmen kimseler, sonra gelen veya gelecek olan göçmelerle göç edecekleri yer hakkında bir nevi sosyal ve coğrafi bağ görevindedirler. Bu ağlar sayesinde yani öncü göçmelerin deneyimleri sayesinde göçmenler göç ettikleri süre boyunca karşılaştıkları engelleri daha kolay atlatmaktadır. Özellikle ilk kuşak kırdan kente göç eden ve gecekondular oluşturmuş göçmenler ilk göç ettiklerinde daha önce göç etmiş akraba ya da hemşehrileri ile iş piyasasına girmiş hatta göç ettikleri yerdeki bağlantılarını sürdürmüştür. Bu da göçün olası zorluklarını yumuşak bir biçimde geçirmelerine sebep olmuştur. Hem 1950'lerden sonra gerçekleşen kırdan kente göç olgusunda hem de Suriye Savaşı sebebi ile Suriyeli sığınmacılar da göç etmeden önce kendilerinden önce yerleşenlerden destek almışlardır.

2.1.2. İtme-Çekme Kuramı Açısından Göç Olgusu

Bu kuramın içeriğini 1966'da Everett Lee tasarlanmıştır. Ancak sonraki yıllarda bu kurama çeşitli kişiler tarafından katkılar yapılarak geliştirilmiştir. İtme ve çekme kuramına göre hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde yani hedef şehir veya ülkede, göç etmeye sebep olacak itici ve çekici faktörler vardır. (Çağlayan, 2006:73). Yaşanılan yerdeki yoksunluklar ve olumsuzluklar ne kadar fazla olursa bunlar göçün ortaya çıkmasına o kadar etki edecektir. Hedef ülke veya şehrin olumlu yanları ise göç sürecindeki çekici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. İtici faktörler demografik büyümeyi, kötü yaşam şartlarını, ekonomik fırsat eşitsizliğini ve siyasal baskıları anlatırken, çekici faktörler iş gücüne olan yoğun talep, boş ve verimli araziler, ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükler olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008:31). Bu kuramına göre hem yaşanan yer hem göç edilen yer itme ve çekme faktörlerinin ikisine birden sahiptir. Yine 1950'lerde tarımda makineleşmenin artması ile birlikte emek gücüne duyulan ihtiyaç kırsal bölgelerde azalmış, toprak parçalanmış ve istihdam azalmıştır. Bu da yaşanan yerin itici faktörlerini oluşturmuştur. Aynı şekilde hedef ülkelerdeki istihdam olanağı çeşitliliği, hizmet sektörünün gelişmiş olması da hedef ülkelerin çekici faktörleri olarak sayılmaktadır. 2011 sonrası Suriyeli göçünün itici ve çekici faktörleri incelendiğinde şüphesiz savaş ortamının varlığı, can ve mal güvensizliği gibi itici faktörler sığınmacıların başka ülkelere göç etmesine sebep olmuştur. Hedef ülkenin ilk çekici özelliği de şüphesiz güvenlik durumudur.

2.1.3. Göç Sistemleri Kuramı Açısından Göç Olgusu

Göç olgusunu açıklamaya çalışan bir başka kuram ise Georg Ravenstein'nin Göç Kanunları'dır. (İnce, 2019:2583). Ravenstein bu çalışmasında göç kanunlarını tartışmıştır. İlk olarak göç ve mesafe ilişkisini ele alan yazar göçmenlerin büyük çoğunluğunun kısa mesafeli yerlere göç ettiğini söylerken göç edilen merkezlerin iş imkanlarında ki çeşitliliği göçün boyutlarını belirlediğini vurgulamıştır. İkinci olarak da göçün basamakları olduğunu vurgulamıştır. Kentlerdeki ekonomik büyüme, kente yakın yerlerden insanları kendine çekerken boşalan yerlerin de daha yakından gelenlerle dolacağını söylemektedir. Bir başka kanun ise bireylerin kendi başlarına göç etmek istemeyecekleri üzerinedir. Yani her göçte bir amaç vardır. Kentin getirisinden pay alma isteği göçmenin temel amacıdır. Kentlerde, sanayinin ihtiyaç duyduğu emek gücünü karşılamak için bu göçmenlerin emilimini yapmaktadır. Dördüncü göç kanunu ise göçün zincir şeklinde olduğu ile ilgilidir. Yani

göç bir kez başladığında sürekli bir şekilde devam edecektir. Doğrudan göç olarak bahsettiği beşinci göç kanununa göre ise uzun mesafeli göçlerde, göçmeler büyük ticaret merkezlerine yönelerek doğrudan bu kentlere yerleşmektedirler. Altıncı göç kanunu ise kentte yaşayanların kırdaki yaşayanlara göre daha az göç etme eğiliminde olduğu ile ilgilidir. Son göç kanunu ise cinsiyete dayalıdır. Erkekler uzun mesafeli göçlere daha fazla katılırken kadınlar daha kısa mesafeli yerlere göç etmektedirler.

2.2. Göç ve Kentleşme

Göç ve toplumsal değişim birbirinden bağımsız olarak düşünülemeyen, beraberinde sosyal, kültürel ve hatta mekânsal birçok değişim getiren bir durumdur. Göç ve kentleşme sürecinin en önemli sorunlarından biri şüphesiz göç ile kente gelen grupların kentin var olan normları ile bütünleşememe durumudur. Yerel halk göçmenlerin kendilerinden oldukça farklı olduğunu ve kent yaşamına uyum sağlayamadıkları yönünde görüş bildirmektedirler. Akşit (1998) yıllar içinde yaşanan göçlerin artışını sorgulamakta ve 1950-1955 yılları arasında tarımda makineleşmenin sonucunda çok sayıda tarım işçisi umut vaat eden kent mekanlarına göç etmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirler kapitalist pazarın etkisi altına girmiştir. 1965-1970 yılları arasında ise bir önceki döneme göre iki kat artış yaşanmış ve Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesindeki köyler başta büyük kentlerin daha sonra yakın çevre kentlerin etkisi altına girmiştir. Ve nihayet 1950'lerde başlayan göç 1980-1985 yılları arasında doruk noktasına ulaşmış, Doğu ve Güney Doğu Anadolu köylerin bölge içindeki ve Batı ve Güney Anadolu'daki büyük kentlerin etkisi altına girmeleri köylere teknolojinin gelmesi ve işlenebilecek toprakların sınırlarına varılması ile gerçekleşmiştir (Bal, 2006:88). Dolayısı ile bir önceki bölümde verilen göçü açıklamada kullanılan temel kuramlardan biri olan itme-çekme kuramı ve göç sistemleri kuramının bazı yasaları burada anlam kazanmaktadır. Gelişmiş sanayi kentlerinin iyi iş ve hizmet olarak algılandığı büyük kentlerin çekiciliğinin yanı sıra köylerde yaşanan toprağın parçalanma tehlikesinin olması yani artık toprağın sınırına varıldığı yönündeki itici faktörler göçü açıklamakta kullanılmaktadır. Ancak 2011 yılı ile Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası ülkemiz kentlerine gelen yoğun kitlesel göç bu özelliklerden başka parametrelerle konuyu açıklama gereğini doğurmuştur.

2.2.1 1950-1980 Yılları Arası Göç ve Kentleşme

1950'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nin Truman doktrini ve Marshall planı doğrultusunda Türkiye'ye çok sayıda traktör girince tarımda hızlı bir makineleşme başlamış ve geçimini tarım işleri ile sağlayan tarım işçileri işsizlik sorunu ile karşılaşmışlardır. Dolayısı ile geçimlerini sağlamak için büyük kentlere ve tarım dışı iş alanlarına yönelmek zorunda kalmışlardır. Kente kitlesel bir şekilde göç eden gruplar için öncelik "başlarını sokabilecek bir çatı" bulmak olmuştur. Ancak köyden getirdikleri maddi ve sosyal sermayeleri buna izin vermediği için başkalarının arazisine inşa edilen gecekonduları kentlere eklemişlerdir. Gecekondulaşma, ülkemizde özellikle 1950'li yıllardan sonra tarım alanında yaşanan yapısal dönüşümün sonucunda kırsal alanlardan kentlere doğru yönelen göç dalgalarının yarattığı sosyal, ekonomik, psikolojik, kültürel ve siyasi birçok boyutu olan bir olgudur. Özellikle Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük metropol kentlerde, başlangıçta gecekondulu mahalleleri kentin çevresinde oluşmuş olsa dahi zaman içinde göç ile birlikte kent genişledikçe bunlar kentin iç dairelerinde kalmışlardır (Bal, 2006:93). Özellikle 1950-1980 dönemindeki kentleşme hareketlerini bir önceki dönemden ayıran temel fark, kentlerin doğal nüfus artışı ile büyümesinden çok kırsal alandan kent merkezlerine yönelik göçlerle büyümeleri olmuştur. Nitekim 1950 öncesi dönemde toplam ve kentsel nüfus artışları arasında belirgin bir fark bulunmazken, 1950'den sonra kentsel nüfus artışının toplam nüfus artışını bir hayli geride bıraktığı gözlenmiştir (Işık, 2005:62). Tüm bu açıklamalar eşliğinde özellikle 1950-1980 yılları arasında en hızlı büyüyen kentlerin sanayi kentleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu hızlı büyüme kentlerde gecekondulaşma, hemşehri birliklerinin ortaya çıkması ve en sonunda da ikinci nesil gecekondulu gibi birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir.

İlişkiler ağı kuramında daha önce bahsettiğimiz gibi göç edenlerin geldikleri ülke, yeni yerleştikleri ülke ve eski göçmen yeni göçmen ve yerleşik halk arasında ortak köken hemşehrilik, akrabalık, arkadaşlık gibi kişiler

arası bağlantılara referansta bulunmaktadır. Bu ağların varlığı göçün devamlılığını ve güvenliğini sağlamaktadır. Bu ağların varlığı ile göç edenlerin kentlere göç etme sürecinden iş bulma, güvenlik gibi birçok işleve sahip olmaktadır. Dolayısı ile kent ile bütünleşmenin birinci adımı hemşehri birlikleri denilen bir ilişki ağından yani sosyal bir sermayeden geçiyordu. Buradan yola çıkarak göç temelli kentleşmelerin planlı bir üst otorite tarafından gerçekleştirildiğini söylemek yanlış olacaktır.

Ülkemizde uzunca bir süre boyunca gecekondulaşma meselesinin bir problem mi yoksa dar gelir halkın barınma ihtiyacına bir çözüm mü olduğu konusu konuşulmuştur. 1950’li yıllardan 1980’lere kadar olan dönemdeki konut ve kentleşme politikaları gecekondulaşmayı çözümlenmesi gereken bir problem olarak ele almış, bu sorunun çözümünü tasfiye etme, yıkma, yenileştirme ve özellikle de gecekondulaşma oluşumunu önleme bölgelerinde toplu konutlar yapmada aramış, daha sonra ise gecekondulaşma meselesini dar gelirli halkın konut ihtiyacını gideren bir çözüm olarak görmüşlerdir. Ancak bu da gecekondulaşma meselesi ile ilgilenilmesini azaltmıştır (Çakır, 2011:216). Bu ilgisizliğin peşini, çıkarılan imar affi yasaları izlemiş ve bu yasalarla gecekondulaşma özelindeki kaçak yapı sorunu giderek büyümeye başlamıştır. Yapılan imar affi ile kaçak yapılar meşrulaştırılmış olsa da kentin hem sosyal dokusuna zarar vererek birtakım çeteleşme, formel olmayan örgütlenme gibi sorunları ortaya çıkarmış aynı zamanda kentsel sorunlara da zemin hazırlamıştır. Dolayısı ile göçün getirdiği kentleşme sorunlarına bazı çözüm önerileri getirilmiş ve birtakım uygulamalar yapılmıştır. Ancak bugün bile yapılanlar sorunu tamamen ortadan kaldırmamıştır.

Yine kırdan kente göç olayını sadece gecekonduların yayılması olarak değerlendirmek konuyu eksik incelemek olacaktır. Kitlemel göç ile birlikte kentlere akın eden köylüler kent kültürüne ayak uydurmakta zorlanmış ve kentlerde köy hayatının yaşanmasına sebep olmuşlardır. Bu durumla kentleşemeyen kent görünümlerinin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Burada kentlere göç eden kitlelerin oranlarını vermek göçün büyüklüğünü açıklamak ve bahsettiğimiz sorunların sebebi hakkında da ipucu sağlayacak niteliktedir. Ülkemizde bağlamında özellikle 1950’lerden sonra yaşanan iç göç sürecinin en belirleyici özelliklerinden birisi; yaşanan toplumsal ve ekonomik dönüşüm sebebi ile kırsal alanda yaşayan nüfusun azalması, kent nüfusunun ise hızlı bir şekilde artmasıdır. Oransal olarak bakıldığında 1950’li yıllarda toplam nüfusun sadece yüzde 19’u kentlerde ikamet ederken bu oran yirmi yıl sonra yüzde 36’lara ve yaklaşık kırk yıl sonraları ise yüzde 56’ya kadar dayanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250). Kent nüfusunun böylesi artması nüfusun kentlere dağılımında düzensizlikler göstermiş ve sorunlara sebep olmuştur. Özetlemek gerekirse göç ile birlikte artan nüfus; işsizlik, sektörler arasında dengesizlik, konut ve barınma sorunları ve nihayetinde kırsal alanda mevcut olan kültür, norm ve değerlerin kent ile uymaması, ekonomik yetersizlik, eğitim seviyesi düşüklüğü ve son olarak da yoksulluk kültürü ile bağlantılı olarak göç edenlerin kentlilere karşı duyduğu eziklik duygusu sonucu kentleşme temel kentsel sorunlardan birkaçını oluşturmaktadır.

2.2.2. 2011 Sonrası Göç ve Kentleşme

2011 yılında Suriye’de yaşanan rejim karşıtı olaylar ve daha sonra gerçekleşen savaş hali sonucunda ülkemize yoğun bir kitlemel göç akını başlamıştır. Suriye’den ülkemize doğru ilk toplu göç hareketi 29 Nisan 2011’de gerçekleşmiştir. Suriye’deki çatışmaların başlamasından yaklaşık 6 hafta sonra Hatay’ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısında gerçekleşen ilk girişte tam olarak 252 Suriye vatandaşı sınırimızdan içeri alınarak Hatay’da geçici olarak barınmaları sağlanmıştır. Göçün on yılını aştığımızda ise bugün ülkemizde yaşayan Suriyelilerin güncel sayısı Göç İdaresi Müdürlüğü’ne göre 3.763.211 geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayıya ek olarak uluslararası koruma başvurusunda bulunan 21.926 Afganistanlı bulunmaktadır (GİM, 2022).

Ülkemiz kentlerine doğru akın eden yabancıların kentsel alanlardaki görünümleri Türkiye’nin göç sebepli yeni kentleşme, yoksulluk, kent güvenliği sorunlarını da yeniden gündeme getirmiştir. Kentlerde yaşayan yabancıların sayısının giderek artması ile bazı kentlerin kültürel ve ekonomik dokusu da değişime uğramıştır. Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin en yoğun yaşadığı yerli nüfusa oranının en fazla olduğu şehir ise Kilis’tir.

Yerleştikleri kentlerde istihdam, iskan, eğitim ve güvenlik konularında ciddi sorunlara sebep olan yabancı sorunu Türkiye'nin kentleşme politikalarını da derinden etkilemiştir. Özellikle kent mekanlarının bir bölümünde kümelenen yabancılar kentin o bölgesinin, mülteci mahallesi, Suriyelilerin bölgesi şeklinde anılmasına sebep olmuştur. Kent merkezlerinde özellikle Suriyeli sığınmacıların yoğunluk olarak fazla olduğu mahalleler genellikle Burgess'in tanımladığı gibi anominin yani suç ve işsizlik gibi durumların merkezi olduğu kent mekanlarıdır. Genellikle bir arada ve kalabalık bir şekilde yaşama eğilimi gösteren Suriyeli sığınmacılar, çoğunluğu Suriyeli soydaşlarının oluşturduğu mahalleleri tercih ettiklerinden dolayı Suriyeli mahallesi olarak adlandırılan kent bölümlerinin ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Vasıflı olmayan işlerde çok düşük ücret alarak çalışan Suriyeliler kentlerde gecekondü mahallelerinde yaşama eğilimi göstermektedirler (Özer&Beyazıt, 2020:554). Ancak vurgulanması gereken bir konu da Suriye savaşı ile birlikte yatırımlarını ülkemize getiren Suriyeli iş insanlarının da oldukça fazla olması Suriyelilerin yalnızca kentlerin yoksul gecekondü bölgelerinde yaşıyorlar genellemesi yapmamızı yanlışlar bir niteliktir. Kent merkezlerinde özellikle üst sınıf bölgelerinde yaşayan Suriyeliler de oldukça fazladır.

2.3. Göç ile Kentleşmede Ortaya Çıkan Sorunlar

Ülkemizde göç ile kentleşmeden doğan sorunlar şüphesiz kentleşme hareketinin yönünün algılanmasındaki yanlışlıktan kaynaklanan sorunlardır. Bu sorunları çeşitli yönde ele almak mümkün olsa da genel olarak ekonomik ve sosyal sorunlar olarak genellemek mümkündür. Bölgeler arası farklılaşma, altyapı hizmetlerindeki yetersizlik, konut problemleri ekonomik sorunlar kategorisine girerken; çevrenin tahrip edilmesi, şehir ve bölge planlarındaki fiziki plansızlık ve gelir dağılımı eşitsizliğinden kaynaklanan sosyal tabakalaşmanın ve sonunda da sosyal mesafenin artması, suç gibi sorunları da sosyal sorunlar ele alınabilir.

2.3.1. Ekonomik Sorunlar

Kırdan kente gerçekleşen göç ve uluslararası Suriyeli göçü ile kent mekanlarında biriken yığınların kent işsizliğine sebep olması sürpriz olmayacaktır. Dolayısı ile işsiz kalan yerli ve yabancı göçmenler gelir kazanmak için marjinal sektörlere doğru eğilirken bu da suç ve toplumsal birçok anomileri beraberinde getirecek niteliktedir.

Göç ile artan nüfus, kent içi ulaşımda da kalabalıklaşma maliyetlerini arttırdığı ve yerel yönetimler için yeni problem alanı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Yine göç ile birlikte yaşanan kentleşme olgusunun beraberinde getirdiği kalabalığının en temel maliyetlerinden birisi de şüphesiz konutlardaki kira bedelinin artmasıdır. Kira fiyatlarının artması konut sıkıntısı yaratırken aynı zamanda bu kalabalıklaşma sonucu birtakım arsa spekülasyonları da meydana gelmekte ve haksız kazançlardan vergi alınmamakta bu da kentte yaşayanların gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Ulusoy, 2001). Özellikle ülkemize yapılan yoğun Suriyeli ve Rus göçü sonrasında bazı kentlerimizde yerel halk kiralık konut bulmakta zorlanmakta ve buldukları konutlarında aşırı pahalı olduğu gözlenmektedir. Bu da kentin ekonomik düzeylere göre ayrılmasına ve düşük ekonomik seviyede olan insanların daha kenar mahallerde yaşamasına sebep olmaktadır.

Ekonomik sorunlara bir örnekte bölgeler arasındaki eşitsizliklerin ve farklılaşmaların gün yüzüne çıkmasıdır. Kent hukuku dışında gelişen bölgeler kentlerde gelişigüzel bir büyümeye ve çarpık kentleşme görünümünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum da kentin hem estetik dokusuna hem de bu alanlardaki yaşam kalitesinin düşüklüğüne sebep olurken orta, üst-orta ve üst sınıflar için kentin bu bölgelerine karşı bir sosyal mesafe duygusu geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu alanlardaki kendine görelik çeşitli marjinal grupların da bu bölgelerde patronaj ilişkiler kurmalarına yol açmaktadır.

2.3.2. Sosyal Sorunlar

Göç ile kentleşmede ortaya çıkan sorunların sosyal boyutları ise gerek kırdan kente gerekse başka ülkelerden ülkemize gelenlerin yerel halkla (ki burada kırdan göç edenlerle kıyaslamak için kentli de kullanılabilir) kültürel yapılarının uymamaları, sosyo-kültürel yapıların farklı olmasından, ekonomik yetersizlikten, eğitim düzeyi düşüklüğünden kaynaklanan kentle uyumsuzluk sorunlarının görülmesi beklendik

bir durum olarak. Kırdan kente göç edenleri birinci ve ikinci kuşak olarak niteleyen TÜSİAD (1998), ikinci kuşak ile bu sorunların artacağını ileri sürmektedir.

Göç ile kentleşme sonucu ortaya çıkan sosyal sorunları Suriyeli göçü ekseninde değerlendirdiğimizde ise hastane, park, sahil, AVM gibi kentin kamusal alanlarında sığınmacıların kalabalık kileler halinde gezmeleri, yaşadıkları konutlarda fazlaca kalabalık yaşamaları sonucu yerli halkla uyum ve entegrasyon sürecinin yavaşlamasına sebep olmaktadır. Yine kentsel mekanlarda yerel halkın alışık olmadıkları kadar görünür olan kalabalık Suriyeli nüfusu birtakım değişim ve sorunları da beraberinde getirmiştir. Sokak, AVM, sahil şeridi gibi kamusal alanlarda farklı dilde konuşan farklı tarzda giyinen insanların artması kentin bazı bölümlerinde sayıca fazla işletmelerin Arapça tabelaları kent mekanlarının göç ile değiştiğini ve hala da değişiyor olduğunu göstermektedir. Özellikle artan göç nüfusu ile birlikte kamusal alanda meydana gelen bu değişiklikler insanları da biz ve öteki olarak ayırmış ve kentin farklı yerleri kimlik temelli olarak ayrılmıştır (Çatak, 2018:158). Bu doğrultuda ülkemiz kentlerinin neredeyse hepsinde bu tarz değişimler gözlemlenebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Mersin özelinde konuşmaya devam edecek olursak Mersin kentini dönüştüren değişimi 2011 Suriyeli göçünden önce başladığını söylemek mümkündür. Mersin, Serbest Bölge'nin kazandırdığı ivmeyle, 1984'ten sonra daha hızlı bir göçe ev sahipliği yapmış bir kent konumundadır. 1990'lardan sonra gelen göçün yoğunluğunu kaldıramayan şehir birtakım sorunların da yaşandığı yer haline gelmiştir. Bu yaşanan göçe kentin ekonomik olarak yetersiz gelmesi sebebi ile de daha önce olmadığı kadar bir işsizlik sorunu yaşanmış ve artan nüfusa iş imkanları yetersiz kalmıştır. Belli bir süre sonra yine artan nüfusa bağlı olarak kentin kaynakların yetersiz oluşu, göç ile gelen grupların kimliklerine, mezheplerine, inançlarına yönelik bir ötekileştirme sürecini de beraberinde getirmiş ve kitleler arasındaki sosyal mesafeyi artırmıştır. Bu dönemden sonra daha önceleri kentin dışında yerleşim alanları oluşturmak gibi bir eğilimi olmayan göçmenler, ayrı mahalleler kurarak şehrin çevresinde konumlanmaya başlamıştır. Mersin'de oluşan bu yeni gecekondular ve göçmen mahallelerinin kurulması etnik kimlik temelli kentsel gerilim, işsizlik, suç ve yoksulluk gibi bir dizi sorunla birlikte ortaya çıkmıştır (Kaya, 2009:107). Artan kiralar, kaynakların yetersizliği belirli etnik azınlığı kentin bir mahallesinde toplayarak marjinal grupların ve ilişkilerin kurulmasına sebep olmuştur. Yine Mersin özelinde konuşacak olursak Akdeniz ilçesinde bulunan Demirtaş Mahallesi'nde başlayan göçmen yerleşimleri sonraları Yenipazar, Çilek, Çay gibi mahallelere doğru genişlemiştir (Develi, 2008:69). Ancak 2011 sonrası bu mahallelere yenileri eklenmiş ve Mezitli, Viranşehir, Pozcu dahil olmak üzere kentin bazı bölümlerinde göçmenlerin sayısı ve görünürlüğü artmıştır. Bu da kent merkezlerinde kalabalıklaşma sonucunda çevre kirliliği, düzensiz dağılan yapıların oluşturduğu çarpık kentleşme ve bazı patronaj ilişkilerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

3. GÖÇ VE ÇEVRE

Çevre kirliliği insan toplumlarının bütün aktivitelerinin bir çıktısı olarak toprakta, suda ve havada meydana gelen kirlenme ve bozulmalarla ekolojik dengenin bozulması gibi istenmeyen sonuçlar olarak tanımlanabilmektedir. Çevre problemlerinin nedenleri arasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde benzer bir eğilimle yukarıda bahsettiğimiz üzere plansız bir kentleşme ve sanayileşme süreci bulunmaktadır. Yukarıda plansız bir çarpık kentleşmeden önemle bahsetmemizin en temel sebebi çevre üzerindeki tahribatın asıl nedeninin kentleşmenin değil bunun aksine plansız kentleşmenin yani kentleşmemenin olduğudur (Ulusoy, 2001:11). Dolayısı ile kitlesel göç akını sadece kentsel problemlere değil aynı zamanda çevre sorunlarına da yol açacak niteliktedir. Çevrecilerin üstünde durduğu en önemli problemlerden biri şüphesiz doğal yaşam alanlarının tahribi ile ilgilidir. Artan nüfus popülasyonu ile kent içerisinde tükenen imar bölgeleri yeni gelen nüfusu karşılayamamaktadır. Bu da tarım arazilerinin, ormanların israfına yol açan bu bölgelerin gerek kaçak gerek ise yasalarla imara açılmasına sebep olmuştur. Bu da hayvanlara ait yaşam alanlarının insanların istilasına uğramalarına ve bazı türlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Araçsal aklın esiri olan insan kendini yaşayan tüm canlıların üzerinde görerek doğayı tahrip etmeyi etik bir ahlak sorunu olarak görmemektedir. İnsanları ahlaki açıdan iyi olarak adlandırdığımız eylemlerde bulunmaya iten sui generis bir inançlar dizgesi olan etik, insan

davranışlarına rehberlik etme açısından özel önem taşımaktadır (Keleş&Hamamcı&Çoban, 2009:268). Ancak araçsal aklın hakimiyetindeki insanın etik, sorumluluk, geleceğe dönüklük gibi değerleri göz ardı etmesi ile çevre sorunlarının oluşmasında önemli rol oynayan etmenlerden biridir. İletişimin yaşam dünyasının araçsallaştırılması ve sistem amaçları doğrultusunda kullanılmasıyla beraber kültür, kişilik ve topluluk alanlarında birtakım patolojilere sebep olmaktadır. Bu durumda ise yaşam stilleri Marcuse'nin deyiimiyle tek boyutlular yani araçsal usun egemenliği altına girerler. Kişisel başarıya yönelik eylem tüm yaşamı etkisi altına almaya başlar (Atiker, 1998:29).

Göç ile birlikte artan nüfusun yol açtığı plansız yapılaşma, gecekondulaşma, nüfusun artması ve düzensizlik ile çevre sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Tüm bu kentsel sorunların neticesinde alt yapı hizmetlerinde aksama hatta bazı yerlerde alt yapısızlık sorunları açığa çıkmaktadır. Olması gerekenden fazla olan şehir nüfusu ile alt yapının yetersiz olması birtakım çevresel felaketlere de yol açmaktadır. Örneğin yoğun yağışlarda şehirleri oluşturan sel neticesinde su basması, heyelan ve de bunların sonucunda açığa çıkan sağlık sorunları bunlara örnek olarak verilebilmektedir (Bardakçı Tosun, 2016). Yine göç ile birlikte artan nüfus ile tüketim alışkanlıklarındaki farklılaşmalarda çevre sorunlarına sebep olabilmektedir. Sahil şeridi, piknik alanlarında atılan çöplerin fazla olması doğal yaşamı tehlike altına alan unsurlardan bir tanesidir. Nüfus artışıyla olağandışı fazlalık ile büyüme eğilimi gösteren kentler normalde olduğundan çok daha fazla kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bu sebepten ötürü sadece kendi sahalarında değil çok uzaktaki bir yerlerden de doğal kaynak çıkarma ve bu kaynaklara erişme zorunluluğundadır. Günümüzde oldukça hızlı bir şekilde tüketilen kömür, alüminyum, bakır gibi rezervlerin kısa süre içinde tükeneceği öngörülmektedir (Ulusoy&Vural, 2001:11). Tüketim arttıkça kullanılan atıklar da artacağından dolayı da atmosfere, litosfere ve hidrosfere de olumsuz etkilerde bulunacağı şüphesizdir. Aşırı yapılaşma ve nüfus yoğunluğu ile dikey mimarinin artması rüzgârın etkisini olumsuz yönde etkilerken yine aşırı kullanımdan kaynaklanan aşırı ısınma da yer kürenin fazla ısınmasına neden olacaktır. Yine hava kirliliği ile de nüfus artışı arasında doğru orantı vardır. Fazla doğal gaz ve kömür kullanımına ek olarak yoksul kesimlerin deyim yerinde ise ne bulursa yakması hava kirliliğine sebep olurken, solunum güçlüğü çeken insanların artmasına da sebep olacaktır. Su kaynaklarında meydana gelen kirlenme ve su kaynaklarının kıtlığı da şüphesiz kentleşme sonucu ortaya çıkan problemlerdendir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın (2021) haberine göre "suyun bu yüzyılın en önemli ve stratejik kaynaklarından biri" olduğu vurgusu yapılmış ve son yüzyılda artan nüfus, sanayileşme, plansız kentleşme ile suyun çok hor kullanıldığı belirtilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı'na göre (2021), özellikle son yüzyılda ülkemizde bulunan sulak arazilerin neredeyse yarısı yok olmuştur. Yine dünya üzerinde yaklaşık 80 ülke su kıtlığı sorunu çekmektedir. Bu da birçok insanın içme suyu sıkıntısı çekmesine sebep olmaktadır. Bakanlığın raporu neticesinde su sıkıntısının önemli derecede fazla olduğu ve önümüzdeki yıllarda bu sorunla daha da yakından karşılaşabileceğimizi söylemek yanlış olmayacaktır.

Nüfus artışı, göç, plansız kentleşme ile gerek kentsel mekanlar gerek ise doğal çevre tahribata uğramış ve doğal kaynakların kıtlığı sorununu karşımıza çıkarmıştır. Ayrıca bu tehlikeler sadece ulus devletlerin değil küresel ölçekte tüm toplumları etkileyecek niteliktedir. Son olarak vurgulanması gereken bir diğer husus ise göç ile değişime uğrayan kent ve çevre görümleri sadece hedef kentlerde değil aynı zamanda göç veren kentlerde de dönüşüme uğramakta ekonomik, sosyal birtakım sorunları beraberinde getirmektedir.

4. SONUÇ

İnsanlığın tarih sahnesine çıkması kadar eski bir olgu olan göç olgusunun ekonomik, kültürel, politik birtakım sonuçları vardır. Göç sadece hedef ülkenin yapısını değiştirmemiş aynı zamanda göç veren ülkenin de toplumsal yapısını değiştiren bir süreçtir. Özellikle ülkemizde tarımsal makineleşme ile başlayan kırdan kente göç olgusu günümüzde yaşanan savaşlarla uluslararası bir göç durumunu da ortaya çıkarmıştır. İster kırdan kente isterse de başka ülkelerden ülkemiz kentlerine yığılan kitleler nüfusun olağan artış akışını bozmuş ve hızlı bir nüfus artışına sebep olmuştur. Bu durum ise kentlere gelen insanların en temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacını

doğurmuştur. Bu ihtiyacı sağlamak için maddi sermayeden yoksun grupların oluşturduğu gecekondu kent mimarisini bozmakla kalmamış kent toplumsal yapısında da bozulmalara sebep olmuştur. Göç ile gelenlerin kent bir bölgesinde kümelenmeleri hem sosyal uyumu engelleyecek bir nitelik taşımakta aynı zamanda da marjinal grupların bu bölgelerde illegal mafya görünümü örgütlenmelerine sebep olmuştur. Buradan çıkarılması gereken önemli bir sonuçta kentin bir bölgesinin, varoşlar, çingene mahallesi, Suriyeli mahallesi gibi isimlendirilmesi sonucu kentli ve yerli halkla sosyal mesafenin artması olası bir suç durumunda bu kitlelerin günah keçisi olarak damgalanmalarına sebep olmuştur. Bu da toplumsal grupların kent içerisinde bütünleşememesine sebep olmaktadır.

Göç özelindeki hızlı nüfus artışı sadece kentsel mekanlar üzerinde sorunlara yol açmamış aynı zamanda doğal çevrenin de tahribine sebep olmuştur. Kaynakların kullanımında artış hem çevre kirliliklerine sebep olurken aynı zamanda gelecek nesiller için hayati derecede önem arz eden doğal kaynakların kıtlığı sorununu da beraberinde getirmektedir. Su kaynaklarının azalması, doğaya salınan gazların artması ile küresel ısınmanın önlenemeyecek hale gelmesi nüfus artışının tetiklediği en temel sorunlardır.

Göç kaynaklı bu sorunların çözümü için yapılması gerekenlere dikkat çekmek gerekirse ise;

- Göç veren kent ve ülkelerdeki kitlesel göçü önlemek için başta ekonomik koşulların iyileştirilmesi gerekmektedir. Göç veren ülkelerin siyasal koşullarının düzenlenmesi için de küresel düzeyde bir üst bakış geliştirilmelidir.
- Var olan kaynakların etkin ve bilinçli kullanımı için kitlelerin eğitime yönelik sosyal politikalar gerçekleştirilmelidir.
- Kitlesel göçü tek bir kent üzerine yığıp o kentin sosyal dokusunu bozmak yerine insanların kentlere eşit olarak dağıtılması sağlanmalıdır.
- Çevre tahribatını önlemek için başta çöp toplama alışkanlığının kazandırılmasına yönelik politika ve uygulamalar yapılmalıdır. Örneğin İsveç'te ulusal çöp toplama gününün olması vb.

Çöp toplama alışkanlıklarının kazandırılmasına yönelik dünyada yapılan birtakım uygulamaların da görünürlüğünün artırılması gerekmektedir. Bu uygulamalara bir örnek olarak İngiltere verilebilir. Bir İngiliz organizasyon firması çevre kirliliğini ve sokaklara çöp atılmasını önlemek ve engellemek için bir kampanya hazırlamıştır. Bu kampanyada çöp kutuları ve izmaritler oyunun bir parçası olmuştur. Sokaklarda sağlı sollu olarak bulunan çöp konteynerlerinin üzerinde can alıcı sorular yazılmıştır. Bu soruları cevaplamak için atılan çöpler sonrası müzik çalan çöp kutuları tasarlanmış ve böylece halkın çevre kirliliği karşısında duyarlılığı sağlanmıştır.

Yine İsveç'te bulunan ve dünyanın ilk ve tek geri dönüşüm alışveriş merkezlerinin yaygınlaştırılması ile insanların kullanmadıkları atıkların bu noktaya bırakılması ve yenilenen ürünlerin tekrar tekrar kullanılması çevre tahribatını önleyecek uygulamalar arasındadır. İngiltere ve İsveç örneklerinin verilmesindeki en temel sebep ise dünya ülkelerinde karşımıza gelen böyle uygulamaların ülkemizde de yaygınlaşabildiği takdirde insanlara oyun oynatarak çevre temizliğinin sağlanması olasılığının anlamlı bulunmuş olmasıdır. Ancak burada dikkat edilen bir husus Suriyelilerin dil bilme eksikliğidir. Bu yüzden tek bir dil yerine birçok dilde yazılar yazılarak göçmenlerin de yerel halkında katılımının artırılması sağlanmalıdır. Nitekim artan kalabalığın çevre kirliliğine doğru bir nedensellik ilişkisi içinde olduğu gerçeği (Altunç, Karakuş ve Akyıldız, 2017), bu tarz uygulamaların gerekli olması sonucunu doğurmuştur.

Son olarak tüm bu sorunlar, günümüzde ve gelecekte de artarak devam edeceği öngörüsünden yola çıkarak gerek ulus devletlerin gerekse küresel sivil toplumların güncel meselesi olarak kalmaya devam edecek gibi görünmektedir. Bu sebeple konu ile ilgili yapılan verimli uygulamaların takip edilip farklı ülkelerde uygulanması çevre bilinci oluşturmak açısından özel önemdedir.

KAYNAKÇA

- Altunç, Ö.F., Karakuş, K. ve Akyıldız, A. (2017) Uluslararası Göç ve Çevre Kirliliği Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(60), s. 76-85.
- Aşkın, D. (2014). Göçmen Gençlerde Kültürel Dönüşüm Üzerine Sosyolojik Bir Analiz: İnegöl Huzur Mahallesi Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Atiker, E. (1998). Modernizm ve Kitle Toplumu. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bal, H. (2006). Kent Sosyolojisi. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Bardakçı Tosun, S. (2016). Göçün Çevre Sorunlarına Etkileri. *Akademi Platform*.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1 (2), s.10-56.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, s. 67-91.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, s. 209-222.
- Çatak, B. D. (2018). Gündelik Yaşamda “Yerleşikler ve Dışarıklar”: Suriyeliler ve Yerli Halkın Karşılaşmaları (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Develi, H.Ş. (2008). Dünden Bugüne Mersin. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Tanıtım ve Kültür Hizmeti.
- Göker, G. (2013). Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, s. 57-71.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri 75 Yılda Köylerden Şehirlere Bilanço 98, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Kaya, A. (2009). Türkiye’de İç Göçler Bütünleşme Mi Geri Dönüş Mü? İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R., Hamamcı, C. ve Çoban, A. (2009). Çevre Politikası. İmge Kitabevi: İstanbul.
- Şahinbaş, İ. (2007). Zorunlu Göç Olgusu Bağlamında Bulgar Türkleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Özer, M. O. ve Beyazıt, E. (2020). Kent Kuramları Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 46, s. 545- 562.
- Ulusoy, A. & Vural, T. (2001). Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri. *Belediye Dergisi*, 7,(12), s. 8-14.

Çalışma Beyanı: Bu makale ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişki bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu çalışma Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.

Katkı Oranı: Makale tek yazara ait olup katkı oranı %100’dür.